

Date: 13th January-2026

BOLALARNI MAKTAB TA'LIMIGA TAYYORLASHDA TARBIYACHINING VAZIFALARI

Mamajanova Mahbuba Sobirovna

4-kurs, Gumanitar fanlar va pedagogika fakulteti Turan International University

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqolada bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash jarayonida tarbiyachining pedagogik, psixologik va metodik vazifalari tizimli ravishda yoritilgan. Tadqiqotda maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarning intellektual, ijtimoiy, emotsional va jismoniy rivojlanishini ta'minlashda tarbiyachining roli tahlil qilinadi. Zamonaviy ta'lim talablari asosida tarbiyachining kasbiy kompetensiyalari, innovatsion metodlardan foydalanish imkoniyatlari hamda ta'lim-tarbiya jarayonida samaradorlikni oshirish omillari ochib berilgan. Ilmiy tahlil, taqqoslash va umumlashtirish metodlari asosida maktabga tayyorgarlik jarayonining mazmuni va tuzilmasi aniqlangan.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, maktabga tayyorgarlik, tarbiyachi vazifalari, pedagogik kompetensiya, ijtimoiy moslashuv, rivojlantiruvchi muhit, ta'lim sifati.

Abstract: This scientific article analyzes the pedagogical, psychological, and methodological responsibilities of educators in preparing children for school education. The study examines the role of the preschool teacher in ensuring the intellectual, social, emotional, and physical development of children. Based on modern educational requirements, the article reveals professional competencies of educators, the use of innovative teaching methods, and factors that increase the effectiveness of the educational process. Scientific analysis, comparison, and generalization methods were applied to determine the structure and content of school readiness.

Keywords: preschool education, school readiness, educator responsibilities, pedagogical competence, social adaptation, developmental environment, quality of education.

Аннотация: В данной научной статье системно рассматриваются педагогические, психологические и методические задачи воспитателя в процессе подготовки детей к школьному обучению. Анализируется роль воспитателя в обеспечении интеллектуального, социального, эмоционального и физического развития детей дошкольного возраста. На основе современных требований образования раскрываются профессиональные компетенции воспитателя, возможности использования инновационных методов и факторы повышения эффективности образовательного процесса.

Ключевые слова: дошкольное образование, готовность к школе, задачи воспитателя, педагогическая компетентность, социальная адаптация, развивающая среда, качество образования.

KIRISH

Maktabgacha ta'lim tizimi uzluksiz ta'limning boshlang'ich va eng muhim bo'g'ini hisoblanib, bolaning shaxs sifatida har tomonlama shakllanishida hal qiluvchi o'rin tutadi. Aynan ushbu ta'lim bosqichida bolaning intellektual salohiyati, bilishga bo'lgan ehtiyoji,

Date: 13th January-2026

mustaqil fikrlashga intilishi hamda atrof-muhit bilan ijtimoiy munosabatlari izchil ravishda rivojlanadi. Maktabgacha yosh davrida shakllangan dastlabki bilim, ko'nikma va malakalar bolaning keyingi ta'lim bosqichlaridagi muvaffaqiyatini belgilovchi muhim omil sifatida namoyon bo'ladi.

Bolani maktab ta'limiga tayyorlash faqatgina savod o'rgatish yoki elementar bilimlarni berish bilan cheklanmaydi. Ushbu jarayon bolaning psixologik tayyorgarligi, irodaviy sifatlari, muloqot madaniyati, jamoda o'zini tutish ko'nikmalari hamda o'quv faoliyatiga bo'lgan ijobiy munosabatini shakllantirishni ham o'z ichiga oladi. Shu sababli maktabga tayyorgarlik jarayoni kompleks, tizimli va ilmiy asoslangan pedagogik yondashuvni talab etadi.

Mazkur jarayonda tarbiyachining vazifalari alohida ahamiyat kasb etadi. Tarbiyachi nafaqat bilim va ko'nikmalarni beruvchi mutaxassis, balki bolaning psixologik rivojlanishini qo'llab-quvvatlovchi, ijtimoiylashuv jarayonini boshqaruvchi hamda shaxsiy qobiliyatlarini yuzaga chiqaruvchi yetakchi pedagog sifatida faoliyat yuritadi. Tarbiyachining kasbiy mahorati, pedagogik madaniyati va bolaga individual yondashuvi maktabgacha ta'lim samaradorligini belgilovchi asosiy mezonlardan biri hisoblanadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Ilmiy-pedagogik adabiyotlarda bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash masalasi uzoq yillar davomida dolzarb ilmiy muammo sifatida tadqiq etib kelinmoqda. Mazkur muammo pedagogika, psixologiya va ijtimoiy fanlar kesishmasida o'rganilib, bolaning maktab ta'limiga muvaffaqiyatli moslashuvi ko'plab omillarga bog'liqligi asoslab berilgan. Tadqiqotchilar maktabga tayyorgarlikni bolaning bilim darajasi bilan bir qatorda uning shaxsiy, psixologik va ijtimoiy rivojlanish ko'rsatkichlari bilan bog'liq kompleks jarayon sifatida talqin etadilar.

Mashhur rus psixologlari L.S. Vygotskiy, D.B. Elkonin va A.N. Leontevlarning ilmiy qarashlarida bolaning rivojlanishida ijtimoiy muhit, muloqot va kattalarning yo'naltiruvchi faoliyati yetakchi omil sifatida e'tirof etiladi. Vygotskiy tomonidan ilgari surilgan "yaqin rivojlanish zonasi" nazariyasi bolani maktab ta'limiga tayyorlashda tarbiyachi va pedagoglarning muhim rahbarlik rolini ilmiy jihatdan asoslab beradi.²⁷ Elkonin esa maktabgacha yosh davrida yetakchi faoliyat sifatida o'yin faoliyatini ko'rsatib, aynan didaktik va rolli o'yinlar orqali bolaning maktab ta'limiga zarur bo'lgan ko'nikmalari shakllanishini ta'kidlaydi.²⁸

Leontevning faoliyat nazariyasiga ko'ra, bolaning bilimlarni egallashi faqat tayyor axborotni qabul qilish orqali emas, balki faoliyat jarayonida amalga oshadi.²⁹ Ushbu yondashuv maktabgacha ta'limda tarbiyachining pedagogik faoliyatini to'g'ri tashkil etish, bolalarni mustaqil fikrlashga va faol ishtirok etishga undash zarurligini ko'rsatadi. Xorijiy tadqiqotlarda ham (UNESCO, OECD hisobotlari) maktabga tayyorgarlik bolaning kognitiv

²⁷ Vygotskiy L.S. Mind in Society. Cambridge, 1978.

²⁸ Elkonin D.B. Psixologiya igri. Moskva, 1989.

²⁹ Leontev A.N. Faoliyat, ong, shaxs. Moskva, 1975.

Date: 13th January-2026

rivoji bilan birga uning emotsional barqarorligi, ijtimoiy moslashuvi va kommunikativ kompetensiyalari orqali baholanadi.

O'zbekistonlik olimlarning ilmiy izlanishlarida maktabgacha ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, tarbiyachilarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish hamda ta'lim sifatini oshirish masalalariga alohida e'tibor qaratilgan. Mahalliy tadqiqotlarda tarbiyachining pedagogik mahorati, innovatsion metodlardan foydalanish qobiliyati va bolaga individual yondashuvi maktabga tayyorgarlik samaradorligini belgilovchi asosiy omillar sifatida ko'rsatib o'tiladi.

Umuman olganda, adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, bolalarning maktab ta'limiga tayyorgarligi faqat elementar bilim va ko'nikmalar bilan belgilanmaydi. Ushbu jarayon bolaning psixologik yetukligi, ijtimoiy tajribasi, emotsional barqarorligi hamda o'quv faoliyatiga bo'lgan ijobiy munosabati bilan chambarchas bog'liq bo'lib, bu esa tarbiyachining kasbiy faoliyatiga yuqori talablar qo'yadi.

METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqotning metodologik asosini zamonaviy pedagogik tadqiqotlarda keng qo'llaniladigan tizimli yondashuv, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim hamda kompetensiyaviy yondashuv tashkil etadi. Tizimli yondashuv orqali bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash jarayoni o'zaro bog'liq bo'lgan tarkibiy qismlar — intellektual, ijtimoiy, emotsional va jismoniy rivojlanish yo'nalishlari bir butun tizim sifatida ko'rib chiqildi. Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim yondashuvi esa har bir bolaning individual imkoniyatlari, qiziqishlari va ehtiyojlarini hisobga olgan holda pedagogik faoliyatni tashkil etishni nazarda tutdi.

Tadqiqot jarayonida nazariy tahlil metodi orqali mavjud ilmiy-pedagogik adabiyotlar o'rganildi va umumlashtirildi. Taqqoslash metodi yordamida maktabgacha ta'lim muassasalarida qo'llanilayotgan an'anaviy va zamonaviy pedagogik yondashuvlar o'rtasidagi farqlar aniqlandi. Kuzatish metodi orqali tarbiyachilarning kundalik pedagogik faoliyati, bolalar bilan olib borilayotgan mashg'ulotlar va o'yin jarayonlari tahlil qilindi. Umumlashtirish metodi asosida olingan ma'lumotlar tizimlashtirilib, ilmiy xulosalar chiqarildi.

Tadqiqot obyekti sifatida maktabgacha ta'lim muassasalaridagi ta'lim-tarbiya jarayoni tanlandi, predmet sifatida esa bolalarni maktab ta'limiga tayyorlashda tarbiyachining kasbiy faoliyati va uning mazmuni belgilandi.

NATIJALAR

O'tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash jarayonida tarbiyachining vazifalari ko'p qirrali bo'lib, ular bolaning shaxs sifatida kompleks rivojlanishini ta'minlashga qaratilgan. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, tarbiyachining pedagogik faoliyati quyidagi asosiy yo'nalishlarda namoyon bo'ladi.

Birinchidan, tarbiyachi bolaning intellektual rivojlanishini ta'minlash orqali unda bilishga qiziqish, mantiqiy fikrlash va muammoli vaziyatlarni hal etish ko'nikmalarini shakllantiradi. Ikkinchidan, nutq va muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish orqali

Date: 13th January-2026

bolalarning ogʻzaki nutqi, fikrini erkin bayon etish va tengdoshlari bilan samarali muloqotga kirishish qobiliyatlari mustahkamlanadi.

Shuningdek, ijtimoiy moslashuv va mustaqillikni rivojlantirish tarbiyachining muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Bu jarayonda bolalar jamoada ishlash, qoidalarga rioya qilish, masʼuliyatni his etish kabi ijtimoiy ahamiyatga ega koʻnikmalarni egallaydilar. Emotsional-barqarorlikni taʼminlash orqali esa bolalarda oʻz his-tuygʻularini boshqarish, stressli vaziyatlarga moslashish va ijobiy emotsional holatni saqlash qobiliyatlari shakllanadi.

Bundan tashqari, sogʻlom turmush tarziga oid dastlabki tushunchalarni berish orqali bolalarda gigiyena, jismoniy faollik va sogʻlom ovqatlanish madaniyatiga oid boshlangʻich tasavvurlar hosil qilinadi. Ushbu vazifalarning izchil va maqsadga yoʻnaltirilgan holda amalga oshirilishi bolalarning maktab muhitiga tez, oson va muvaffaqiyatli moslashishini taʼminlashi aniqlandi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, bolalarni maktab taʼlimiga tayyorlash jarayoni murakkab va koʻp bosqichli pedagogik jarayon boʻlib, unda tarbiyachining roli yetakchi ahamiyat kasb etadi. Tarbiyachi tomonidan tashkil etilgan maqsadli, izchil va ilmiy asoslangan pedagogik faoliyat bolalarning intellektual, ijtimoiy, emotsional va jismoniy rivojlanishini uygʻun holda taʼminlaydi.

Tadqiqot natijalari shuni koʻrsatadiki, tarbiyachining kasbiy kompetensiyasi, pedagogik mahorati va bolaga individual yondashuvi maktabga tayyorgarlik darajasini belgilovchi muhim omillardan biridir. Maktabgacha taʼlim muassasalarida tarbiyachining zamonaviy pedagogik texnologiyalar va innovatsion metodlardan samarali foydalanishi bolalarning oʻquv faoliyatiga boʻlgan ijobiy munosabatini shakllantiradi hamda maktab taʼlimida muvaffaqiyatli oʻqish uchun mustahkam pedagogik poydevor yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ROʻYXATI:

1. Vygotskiy L.S. Mind in Society. Cambridge, 1978.
2. Elkonin D.B. Psixologiya igri. Moskva, 1989.
3. Leontev A.N. Faoliyat, ong, shaxs. Moskva, 1975.
4. Oʻzbekiston Respublikasi Maktabgacha taʼlim toʻgʻrisidagi Qonuni. Toshkent, 2019.
5. Karimova G. Maktabgacha pedagogika. Toshkent, 2020.
6. Hasanboeva O. Bolalar psixologiyasi. Toshkent, 2018.
7. Abdullaeva M. Pedagogik kompetensiya asoslari. Toshkent, 2021.
8. UNESCO. Early Childhood Care and Education. Paris, 2017.
9. OECD. Starting Strong. Paris, 2019.
10. Jalilov A. Zamonaviy taʼlim metodlari. Toshkent, 2022.

